

OBRZĘDY CHRZEŚCIJAŃSKIEGO WTAJEMNICZENIA DOROSŁYCH

**DOSTOSOWANE DO ZWYCZAJÓW
DIECEZJI POLSKICH**

CHRZEŚCJAŃSKIE WTajemNICZENIE DOROSŁYCH

WPROWADZENIE TEOLOGICZNE I PASTORALNE

1. Niniejsze Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia są przeznaczone dla ludzi dorosłych, którzy już usłyszeli przepowiadanie tajemnicy Chrystusa i pod wpływem Ducha Świętego, otwierającego ich serca, świadomie i dobrowolnie szukają Boga żywego oraz wstępują na drogę wiary i nawrocenia. Dzięki Jego działaniu otrzymują duchową pomoc w czasie swego przygotowania, a we właściwym czasie owocnie przyjmują sakramenty święte.

2. W skład tych obrzędów wchodzi nie tylko sprawowanie chrztu, bierzmowania i Eucharystii, ale również wszystkie obrzędy katechumenatu, który niegdyś odegrał wielką rolę w Kościele starożytnym, a obecnie został przywrócony i dostosowany do współczesnej działalności misyjnej we wszystkich krajach. Dlatego ze wszech miar pożądana była decyzja Soboru Watykańskiego II, aby katechumenat przywrócić, zreformować i dostosować do lokalnych tradycji²⁴.

3. Ze względu na zróżnicowane warunki pracy Kościoła i okoliczności, w jakich znajdują się poszczególne osoby, parafie i misje, Obrzędy wtajemniczenia podano: a) w formie pełnej, czyli wspólnej, przeznaczonej do przygotowania wielu osób (por. nry 68-239); duszpasterze mogą je przystosować do potrzeb jednej osoby; b) w formie uproszczonej dla poszczególnych przypadków. Można je stosować w całości w jednym obrzędzie (por. nry 240-273) albo

²⁴ Por. KL 64-66; DM 14; DB 14.

podzielić na kilka etapów (por. nry 274-277); c) w formie skróconej, przeznaczonej dla tych, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci (por. nry 278-294).

I. STRUKTURA WTAJEMNICZENIA DOROSŁYCH

4. Wtajemniczenie katechumenów dokonuje się stopniowo w społeczności wiernych, którzy przez rozważanie razem z katechumenami bogactwa misterium paschalnego i pogłębianie własnego nawrócenia swoim przykładem prowadzą ich do pełniejszej uległości Duchowi Świętemu.

5. Obrzędy wtajemniczenia uwzględniają stopień duchowego rozwoju ludzi dorosłych, który bywa różnorodny i zależny od wielorakiej łaski Bożej, od ich dobrowolnej z nią współpracy, od działalności Kościoła oraz od warunków czasu i miejsca.

6. Na tej drodze, oprócz okresów poszukiwania i dojrzewania (por. niżej, nr 7), istnieją „stopnie”, czyli etapy. Katechumen przebywając je, przechodzi jakby przez bramy lub wstępuje na kolejne stopnie.

a) Pierwszy stopień ma miejsce wówczas, gdy człowiek zaczyna się nawracać i pragnie zostać chrześcijaninem, a Kościół przyjmuje go jako katechumena.

b) Drugi, gdy kandydat pod koniec katechumenatu pogłębiwszy już wiarę, zostaje dopuszczony do bliższego przygotowania do sakramentów.

c) Trzeci, gdy po odpowiednim przygotowaniu przyjmuje sakramenty, przez które staje się chrześcijaninem.

Istnieją zatem trzy stopnie, etapy lub bramy, które we wtajemniczeniu chrześcijańskim należy uważać za szczególnie ważne i doniosłe. Tym trzem stopniom odpowiadają trzy obrzędy liturgiczne. Pierwszy — to obrzęd przyjęcia do katechumenatu, drugi — wybranie kandydatów do chrztu, trzeci — sprawowanie sakramentów.

7. Stopnie zaś prowadzą do kolejnych „okresów” poszukiwania i dojrzewania lub są przez nie poprzedzane.

a) Pierwszy okres polega na poszukiwaniu podejmowanym przez kandydata, a ze strony Kościoła odpowiada mu działalność ewangelizacyjna i „prekatechumenat”. Okres ten kończy się zaliczeniem kandydata do grona katechumenów.

b) Drugi okres rozpoczyna się od chwili włączenia do grona katechumenów i może trwać kilka lat. W tym czasie kandydat uczestniczy w katechizacji i w obrzędach właściwych dla tego okresu.

c) Trzeci okres, krótszy, zazwyczaj pokrywa się z wielkopostnym przygotowaniem do uroczystości paschalnych i do sakramentów, a przeznaczony jest na oczyszczenie i oświecenie kandydatów.

d) Ostatni okres, który trwa przez cały Okres Wielkanocny, poświęcony jest „mistagogii”, to znaczy zarówno doświadczeniu mocy sakramentów i zebraniu ich owoców, jak i zacieśnieniu wzajemnych więzów ze wspólnotą wiernych.

Istnieją zatem cztery kolejne okresy: „prekatechumenat”, czyli pierwsza ewangelizacja; „katechumenat” przeznaczony na pełną katechezę; okres „oczyszczenia i oświecenia” — zmierzający do głębszego duchowego przygotowania; okres „mistagogii” — mający na celu pogłębienie życia sakramentalnego i życia we wspólnocie.

8. Wtajemniczenie chrześcijan polega przede wszystkim na pierwszym sakramentalnym uczestnictwie w Śmierci i Zmartwychwstaniu Chrystusa. Ponieważ okres oczyszczenia i oświecenia przypada zazwyczaj na Wielki Post²⁵, a „mistagogia” na Okres Wielkanocny, całe wtajemniczenie chrześcijańskie powinno mieć charakter paschalny. Wielki Post ma też wywierać największy wpływ na dobre przygotowanie wybranych, a Wigilia Paschalna winna być normalnym terminem udzielania sakramentów wtajemniczenia²⁶. Ze względu jednak na potrzeby duszpasterskie istnieje możliwość udzielania tych sakramentów także poza wspomnianym okresem.

A. Ewangelizacja i „prekatechumenat”

9. Chociaż obrzędy wtajemniczenia zaczynają się dopuszczeniem do katechumenatu, to jednak okres poprzedzający, czyli „prekatechumenat”, ma wielkie znaczenie i dlatego nie należy go

²⁵ Por. KL 109.

²⁶ Por. KPK kan. 856.

pomijać. Jest to bowiem czas ewangelizacji, w której Kościół otwarcie i wytrwale głosi prawdę o Bogu żywym i o Jezusie Chrystusie, posłanym dla zbawienia wszystkich, aby niechrześcijanie pod wpływem Ducha Świętego, który otwiera ich serca, uwierzyli, dobrowolnie nawrócili się do Pana i szczerze do Niego przyłączyli. On bowiem będąc drogą, prawdą i życiem, spełnia wszystkie ich duchowe oczekiwania, a nawet nieskończenie je przewyższa²⁷.

10. Z dokonanej przy Bożej pomocy ewangelizacji rodzi się wiara i początkowe nawrócenie, dzięki czemu człowiek jest gotów odwrócić się od grzechu i skłonić ku tajemnicy Bożej miłości. Na tę ewangelizację przeznacza się cały okres prekatechumenatu, aby dojrzało prawdziwe pragnienie pójścia za Chrystusem i przyjęcia chrztu.

11. W tym czasie katecheci, diakoni, kapłani a także ludzie świeccy w sposób odpowiedni powinni wyjaśniać kandydatom Ewangelię oraz troskliwie pomagać, aby z czystą i jasną intencją sami współpracowali z łaską Bożą i aby coraz łatwiejsze stawały się ich spotkania z rodzinami i grupami chrześcijan.

12. Konferencje Episkopatu, biorąc pod uwagę miejscowe warunki, mogą określić, oprócz właściwej dla prekatechumenatu ewangelizacji, także sposób przyjmowania ludzi skłaniających się ku chrześcijaństwu, zwanych popularnie „sympatykami”. Chodzi o tych, którzy okazują przychylność wobec wiary chrześcijańskiej, chociaż jeszcze w pełni nie wierzą.

1) Przyjęcie to odbywa się w sposób dowolny i bez obrzędu liturgicznego. Wyraża ono ich prawą intencję, która jeszcze nie jest wiarą.

2) Przyjęcia dokonuje się stosownie do warunków i okoliczności lokalnych. Niektórym kandydatom należy bowiem przede wszystkim ukazać ducha chrześcijan, którego pragną poznać i doświadczyć. W stosunku do innych, którzy z rozmaitych względów odkładają rozpoczęcie katechumenatu, wystarczy na razie jakiś akt okazany przez nich samych lub przez społeczność.

²⁷ DM 13.

3) Przyjęcie odbywa się podczas zgromadzenia lokalnej wspólnoty, przy czym stwarza się również okazję do przyjacielskich rozmów. Sympatyka przedstawia ktoś z jego bliskich, a kapłan albo jakiś inny, godny i odpowiedni członek wspólnoty, swoimi słowami go pozdrawia i przyjmuje.

13. Podczas całego okresu prekatechumenatu duszpasterze powinni wspierać sympatyków odpowiednimi modlitwami.

B. Katechumenat

14. Zasadnicze znaczenie posiada obrzęd „przyjęcia do katechumenatu”. Wtedy bowiem po raz pierwszy kandydaci publicznie ujawniają Kościołowi swoje pragnienie, a Kościół, wypełniając misję apostołską, przyjmuje ich jako ludzi, którzy chcą zostać jego członkami. Bóg udziela im swej łaski, gdy w tym obrzędzie wyjawiają swoje pragnienie, a Kościół okazuje, że ich przyjmuje, i udziela im pierwszego błogosławieństwa.

15. Na etapie poprzedzającym ten krok kandydaci powinni już przyswoić sobie zasadnicze podstawy życia duchowego i nauki chrześcijańskiej²⁸, a mianowicie: początek wiary wpoionej w okresie „prekatechumenatu”, pierwsze nawrócenie, decyzję zmiany życia i wejścia we wspólnotę z Bogiem w Chrystusie. Dlatego potrzebny jest też załączek ducha pokuty, praktyka wzywania Boga i modlitwy oraz pierwsze doświadczenie wspólnoty i ducha chrześcijańskiego.

16. Duszpasterze przy pomocy poręczycieli (por. niżej, nr 42), katechetów i diakonów powinni ocenić zewnętrzne oznaki tych dyspozycji²⁹. Do obowiązków duszpasterzy, którzy zdają sobie sprawę z mocy ważnie przyjętych sakramentów (por. Wprowadzenie ogólne, nr 4), należy również czuwanie nad tym, żeby ktoś już raz ochrzczony, z jakiegokolwiek przyczyny nie poprosił powtórnie o chrzest.

²⁸ Por. DM 14.

²⁹ DM 13.

17. Po ukończeniu obrzędu w stosownym czasie należy zapisać w przeznaczonej do tego celu księdze imiona i nazwiska katechumenów, szafarza i osób poręczających oraz datę i miejsce przyjęcia.

18. Odtąd katechumeni są już „domownikami Chrystusa”³⁰. Matka Kościół traktuje ich jak swoich, otacza miłością i troską, karmi słowem Bożym i używa im pomocy płynących z liturgii. Oni sami powinni gorliwie uczestniczyć w Liturgii słowa oraz przyjmować błogosławieństwa i sakramentalia. Gdy dwoje katechumenów między sobą lub katechumen z osobą nie ochrzczonej zawierają małżeństwo, należy użyć odpowiedniego obrzędu³¹. Kandydatom, którzy umarli podczas trwania katechumenatu, przysługuje pogrzeb chrześcijański.

19. Katechumenat jest dłuższym okresem, w którym kandydaci otrzymują duchową formację oraz zdobywają wprawę w przestrzeganiu zasad chrześcijańskiej karność³². Dzięki temu dojrzewają ich wewnętrzne dyspozycje, ujawnione podczas przyjęcia do katechumenatu. Dokonuje się to na czterech drogach:

1) Odpowiednia katechizacja — prowadzona przez kapłanów, diakonów lub katechetów czy innych ludzi świeckich, stopniowo ukazująca wszystkie zagadnienia wiary i moralności, dostosowana do roku liturgicznego i wsparta nabożeństwami słowa. Wiedzie ich ona nie tylko do należytej znajomości dogmatów i przykazań, lecz także do głębokiego poznania tajemnicy zbawienia, w której pragną uczestniczyć.

2) Katechumeni ucząc się życia chrześcijańskiego w przyjaznej atmosferze, wspomagani przykładem i pomocą poręczających oraz rodziców chrzestnych, a nawet całej wspólnoty, łatwiej zdobywają umiejętność modlitwy i wyznawania wiary, uczą się we wszystkim zachowywać wymagania Chrystusa, w działaniu ulegać wyższym natchnieniom i pełnić miłość bliźniego aż do wyrzeczenia się siebie. Wychowani w ten sposób „nowo nawróceni wchodzą za łaską Bożą

³⁰ Por. KK 14; DM 14.

³¹ *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, nry 55-56.

³² Por. DM 14.

na drogę duchową, na której, mając już udział przez wiarę w tajemnicy Śmierci i Zmartwychwstania, przechodzą od starego do nowego człowieka doskonałego w Chrystusie. To przejście pociągające za sobą stopniową zmianę myśli i obyczajów powinno się uwidaczniać w swych społecznych skutkach, a w czasie katechumenatu powinno się rozwijać. Ponieważ Pan, któremu się wierzy, jest znakiem sprzeciwu, nawrócony człowiek doznaje nieraz rozdarcia i osamotnienia, ale również radości, której Bóg udziela bez miary”³³.

3) Na tej drodze wspiera ich Matka Kościół przez odpowiednie obrzędy liturgiczne, które kandydatów stopniowo oczyszczają i umacniają, udzielając im Bożego błogosławieństwa.

Należy z ich udziałem sprawować nabożeństwa słowa. Katechumeni mogą nawet razem z wiernymi uczestniczyć w Liturgii słowa, aby się lepiej przygotować do przyszłego uczestniczenia w Eucharystii. Gdy jednak biorą udział w zgromadzeniu wiernych, wówczas, jeżeli tylko nie zachodzi jakaś trudność, należy ich, zgodnie ze zwyczajem, życzliwie pożegnać przed rozpoczęciem Liturgii eucharystycznej. Muszą bowiem czekać na chrzest, który ich dopiero włączy do ludu kapłańskiego i uzdolni do uczestnictwa w nowym kulcie Chrystusa.

4) Ponieważ życie Kościoła ma charakter apostołski, katechumeni powinni uczyć się współdziałania w ewangelizowaniu i czynnym budowaniu Kościoła przez świadectwo życia i wyznawanie wiary³⁴.

20. Długość trwania katechumenatu zależy od działania łaski Bożej oraz od szeregu różnych okoliczności, a mianowicie od programu katechezy, od liczby katechetów, diakonów, kapłanów, od współpracy poszczególnych katechumenów, od możliwości pokrycia kosztów przyjazdu i pobytu w ośrodku katechizacyjnym oraz od pomocy lokalnej wspólnoty. Nie można więc niczego ustalać „z góry”. Dlatego biskup powinien określić czas trwania katechumenatu i kierować jego przebiegiem. Także Konferencje Episkopatu, uwzględniając warunki etniczne i geograficzne³⁵, mogą powziąć w tej dziedzinie dokładniejsze postanowienia.

³³ Por. DM 13.

³⁴ DM 14.

³⁵ Por. KL 64.

C. Okres oczyszczenia i oświecenia

21. Okres oczyszczenia i oświecenia katechumenów zbiega się zazwyczaj z Wielkim Postem. Wielki Post bowiem zarówno w liturgii, jak i w katechezie liturgicznej, przez przypomnienie chrztu lub przygotowanie do niego oraz przez pokutę³⁶, przyczynia się do wewnętrznego odnowienia razem z katechumenami także wspólnoty wiernych oraz przygotowuje wszystkich do ponownego przeżycia misterium paschalnego, w które sakramenty wtajemniczenia wszczepiają poszczególne jednostki³⁷.

22. Na drugim stopniu wtajemniczenia rozpoczyna się okres oczyszczenia i oświecenia przeznaczony na intensywniejsze przygotowanie ducha i serca. Na tym stopniu Kościół dokonuje „wybrania”, czyli: powołania i dopuszczenia tych katechumenów, którzy dzięki swym dyspozycjom stali się zdolni przystąpić do sakramentów wtajemniczenia przy najbliższym ich sprawowaniu. Nazywa się to „wybraniem”, ponieważ dopuszczenie, jakiego dokonuje Kościół, opiera się na wybraniu przez Boga, w którego imieniu działa Kościół. Określa się to również „wpisaniem imion”, gdyż kandydaci jako rękojmię wierności wpisują swoje imiona do księgi wybranych.

23. Zanim zostanie dokonane „wybranie”, wymaga się od katechumenów nawrócenia serca i zmiany obyczajów, dostatecznej znajomości nauki chrześcijańskiej oraz ducha wiary i miłości; należy również odbyć naradę nad ich zdatnością. Później, podczas sprawowania obrzędów, wyrażają oni swoją wolę, a biskup lub jego delegat wypowiada swoją decyzję wobec wspólnoty. Wynika stąd, że — sprawowany tak uroczyście — obrzęd wybrania stanowi najważniejszy moment całego katechumenatu.

24. Od dnia „wybrania” i dopuszczenia katechumeni noszą miano „wybranych”. Określa się ich też jako *competentes* — „ubiegający się o chrzest”, ponieważ wspólnie dążą do przyjęcia sakra-

³⁶ KL 109.

³⁷ Por. DM 14.

mentów Chrystusa i daru Ducha Świętego. Jeszcze inna ich nazwa to *illuminandi* — „dążący do oświecenia”, dlatego że chrzest również nazywa się niekiedy „oświeceniem”, a neofici przez chrzest zostają napełnieni światłem wiary. W obecnych czasach można używać jeszcze innych określeń, które w różnych regionach i różnych kręgach kulturowych będą lepiej zrozumiałe dla ogółu i bardziej zgodne z duchem różnych języków.

25. W tym okresie przygotowanie jest jeszcze intensywniejsze i dokonuje się raczej przez skupienie ducha niż przez katechezę. Celem jest oczyszczenie serca i myśli przez badanie sumienia i pokutę oraz oświecenie przez głębsze poznawanie Chrystusa Zbawiciela. Dokonuje się to przez sprawowanie różnych obrzędów, a zwłaszcza przez skrutynia i obrzędy przekazywania katechumenom najstarszych dokumentów wiary i modlitwy.

1) „Skrutynia”, które odbywają się uroczyście w niedziele, zmierzają do podwójnego celu. Mają uświadomić wybranym, że to, co jest w ich sercach ułomne, słabe i złe, powinno zostać uzdrowione, a to, co jest w nich prawe, wartościowe i święte, winno być umocnione. Skrutynia bowiem prowadzi do uwolnienia od grzechu i szatana oraz do umocnienia w Chrystusie, który dla wybranych jest drogą, prawdą i życiem.

2) Obrzędy „przekazania”, przez które Kościół powierza wybranym najstarsze dokumenty wiary i modlitwy, to znaczy Symbol wiary i Modlitwę Pańską, prowadzą do oświecenia katechumenów. W Symbolu wiary, który przypomina wielkie dzieła Boże dokonane dla zbawienia ludzi, zostają napełnieni wiarą i radością. W Modlitwie Pańskiej głębiej poznają nowego ducha dziecięctwa, dzięki któremu, zwłaszcza podczas zgromadzenia eucharystycznego, będą Boga nazywali Ojcem.

26. Najbliższe przygotowanie do sakramentów:

1) Wybranych należy zachęcić do tego, żeby w Wielką Sobotę powstrzymali się, jeśli to tylko możliwe, od codziennych zajęć, a poświęcili czas na modlitwę i wewnętrzne skupienie oraz w miarę możliwości zachowali post³⁸.

³⁸ Por. KL 110.

2) Jeżeli w Wielką Sobotę odbywa się zebranie wybranych, można podczas niego sprawować obrzędy bezpośrednio przygotowane, np. oddanie Symbolu, obrzęd „Effeta”, wybór chrześcijańskiego imienia oraz namaszczenie olejem katechumenów, jeżeli jest przewidziane.

D. Sakramenty wtajemniczenia

27. Sakramenty te, czyli chrzest, bierzmowanie i Eucharystia, stanowią ostatni stopień. Gdy wybrani osiągną go, otrzymują odpuszczenie grzechów, zostają zaliczeni do ludu Bożego, dostępują przybrania za synów Bożych, zostają przez Ducha Świętego wprowadzeni w obiecaną pełnię czasów, a dzięki ofierze i uczcie eucharystycznej otrzymują przedsmak dóbr królestwa Bożego.

a) Liturgia chrztu dorosłych

28. Sprawowanie chrztu, którego szczytowy moment stanowi obmycie wodą połączone z wezwaniem Trójcy Przenajświętszej, jest poprzedzone błogosławieństwem wody i wyznaniem wiary. Te dwa obrzędy ściśle się wiążą ze znakiem obmycia wodą.

29. W błogosławieństwie wody wspomina się jej zastosowanie dla dokonania paschalnego misterium i jego sakramentalnego urzeczywistnienia, a także po raz pierwszy wzywa się Trójcę Przenajświętszą. Przez to woda nabiera znaczenia religijnego i dla wszystkich staje się jasne, że rozpoczęło się zbawcze misterium Boga.

30. W obrzędach wyrzeczenia się zła i wyznania wiary przyjmujący chrzest z żywą wiarą wyrażają to samo misterium paschalne, które zostało wspomniane w modlitwie nad wodą i za chwilę będzie wyrażone przez celebransą w krótkich słowach formuły chrzcielnej. Ludzie dorośli dostępują zbawienia tylko wówczas, gdy przychodzą z własnej woli i pragną przez wiarę przyjąć dar Boży. Wiara, której sakrament przyjmują, jest wiarą nie tylko Kościoła,

lecz także ich własną. Oczekuje się, że wiara będzie w nich czynna: gdy przystępują do chrztu, nie mogą przyjmować sakramentu w sposób bierny, lecz aktem swej woli zawierają przymierze z Chrystusem, wyrzekają się błędów i oddają Boga prawdziwemu.

31. Skoro już z żywą wiarą wyznali paschalne misterium Chrystusa, podchodzą do chrzcielnicy i przyjmują to misterium wyrażone przez obmycie wodą. Po wyznaniu przez nich Trójcy Przenajświętszej sama Trójca wezwana przez celebransa działa, zaliczając wybranych do grona przybranych dzieci i włączając ich do swojego ludu.

32. Obmycie wodą oznacza mistyczne uczestnictwo w Śmierci i Zmartwychwstaniu Chrystusa, dzięki któremu wierzący w Jego imię umierają dla grzechów, a zmartwychwstają do życia wiecznego. Dlatego powinno ono uzyskiwać właściwe sobie znaczenie podczas sprawowania chrztu. Należy wybrać obrzęd zanurzenia albo polania, w zależności od tego, co w danym przypadku jest bardziej odpowiednie, ażeby uwzględniając rozmaite tradycje i okoliczności, łatwiej można było zrozumieć, że obmycie to nie jest obrzędem zwykłego oczyszczenia, lecz sakramentem złączenia z Chrystusem.

33. Namaszczenie krzyżmem po chrzcie wskazuje na królewskie kapłaństwo ochrzczonych oraz na ich włączenie do wspólnoty ludu Bożego. Biała szata jest symbolem ich nowej godności. Zapalona zaś świeca przypomina, że zostali oni powołani, aby postępować jak dzieci światłości.

b) Liturgia bierzmowania dorosłych

34. Zgodnie z bardzo starym zwyczajem zachowanym w liturgii rzymskiej, jeżeli nie sprzeciwiają się temu poważne powody, dorosły bezpośrednio po chrzcie przyjmuje sakrament bierzmowania (por. nr 44). To połączenie podkreśla jedność misterium pa-

schalnego, ścisły związek między posłannictwem Syna a udzieleniem Ducha Świętego oraz łączność sakramentów, w których na ochrzczonych zstępują wraz z Ojcem te dwie Osoby Boskie.

35. Dlatego w obrzędach wyjaśniających chrztu opuszcza się namaszczenie po chrzcie (nr 224), a udziela się bierzmowania.

c) Pierwsze uczestnictwo neofitów w Eucharystii

36. Następnie sprawuje się Eucharystię. W tym dniu neofici uczestniczą w niej po raz pierwszy w sposób sakramentalny, dopełniając swoje wtajemniczenie. Neofici podniesieni do godności królewskiego kapłaństwa czynnie współuczestniczą w modlitwie wiernych oraz, jeśli to możliwe, w obrzędzie składania darów ofiarnych na ołtarzu. Wraz z całą wspólnotą biorą udział w czynności ofiarnej i odmawiają przekazaną im (nr 188) Modlitwę Pańską, przez co wyznają, że w sakramencie chrztu otrzymali ducha synowskiego przybrania. Wreszcie przyjmując Ciało wydane i przelaną Krew Chrystusa, umacniają przyjęte dary i otrzymują przedsmak darów wiecznych.

**E. Okres „mistagogii”,
czyli pogłębionego wtajemniczenia**

37. Po przejściu tego ostatniego stopnia cała wspólnota razem z nowo ochrzczonymi przez rozważanie Ewangelii, uczestnictwo w Eucharystii i uczynki miłosierdzia postępuje w głębszym poznaniu misterium paschalnego i usiłuje coraz lepiej urzeczywistniać je w praktyce życia. Jest to ostatni okres wtajemniczenia, czyli okres „mistagogii” neofitów.

38. Pełniejsze i bardziej owocne pojmowanie „misteriów” staje się udziałem neofitów dzięki pogłębionej katechezie, a zwłaszcza doświadczeniu wynikającemu z przyjętych sakramentów. Nowo ochrzczeni doznali odnowienia duszy, w sposób bardziej wewnętrzny zakosztowali dobroci słowa Bożego, złączyli się z Du-

chem Świętym i przekonali się, jak dobry jest Pan. Z tego doświadczenia właściwego chrześcijanom, które pogłębia się przez praktykę życia, czerpią oni nowe zrozumienie wiary, Kościoła i świata.

39. Nowa praktyka przystępowania do sakramentów zarówno ułatwia zrozumienie Pisma św., jak i do tego stopnia powiększa wiedzę ludzi oraz wzbogaca ducha wspólnoty, że dla neofitów łatwiejsze i pożyteczniejsze staje się współzycie z resztą wiernych. Okres „mistagogii” ma doniosłe znaczenie. W tym okresie neofici przy pomocy rodziców chrzestnych powinni wejść w bardziej zażyłe związki z wiernymi, przekazać im świeże spojrzenie na sprawy wiary i dostarczyć nowych pobudek dla jej ożywienia.

40. Zasadnicze znaczenie tego okresu dla neofitów wypływa z ich osobistego przeżywania sakramentów świętych i z doświadczenia wspólnoty. Szczególną rolę podczas „mistagogii” spełniają tzw. „Msze dla neofitów”, czyli Msze niedziel paschalnych, ponieważ oprócz łączności ze wspólnotą i uczestnictwa w sakramentach nowo ochrzczeni odnajdują w nich, zwłaszcza w roku „A”, czytania szczególnie do nich się odnoszące. Dlatego na te Msze razem z nowo ochrzczoneymi i ich rodzicami chrzestnymi należy zapraszać całą wspólnotę. Teksty tych Mszy można wykorzystać również wtedy, gdy inicjacja odbywa się poza Okresem Wielkanocnym.

II. POSŁUGI I OBOWIĄZKI

41. Oprócz tego, co powiedziano we Wprowadzeniu ogólnym (nr 7), lud Boży reprezentowany przez Kościół lokalny powinien zawsze rozumieć i okazywać, że wtajemniczenie dorosłych jest jego sprawą i że stanowi zadanie dla wszystkich, którzy przyjęli chrzest³⁹. Wypełniając zatem swoje apostołskie powołanie, musi zawsze być całkowicie gotowy do okazywania pomocy tym, którzy szukają Chrystusa. Wśród różnorodnych warunków życia codziennego, podobnie jak przy spełnianiu posługi apostołskiej, na każdym uczniu Chrystusa, stosownie do jego możliwości, spoczywa

³⁹ Por. DM 14.

obowiązek rozkrzewienia wiary⁴⁰. Dlatego winien pomagać kandydatom i katechumenom przez cały czas trwania wtajemniczenia, a więc w okresie prekatechumenatu, katechumenatu i mistagogii. W szczególności zaś:

1) W okresie ewangelizacji i prekatechumenatu wierni powinni sobie uświadomić, że apostołstwo Kościoła i wszystkich jego członków zmierza przede wszystkim do ukazania świata słowem i czynem ewangelicznego orędzia Chrystusa i do udzielenia mu Jego łaski⁴¹. Powinni zatem chętnie ujawniać ducha wspólnoty chrześcijańskiej, wprowadzać kandydatów do swoich rodzin i dopuszczać do rozmów prywatnych, a nawet włączać do niektórych zespołów w ramach wspólnoty.

2) Jeśli tylko mogą, powinni uczestniczyć w obrzędach katechumenatu i brać czynny udział w odpowiedziach, modlitwach, śpiewach i aklamacjach.

3) W dniu wybrania, powinni w sposób właściwy dać sprawiedliwe i roztropne świadectwo o katechumenach, ponieważ chodzi tu o powiększenie wspólnoty.

4) Podczas Wielkiego Postu, to znaczy w okresie oczyszczenia i oświecenia, winni pilnie uczestniczyć w obrzędach skrutyniów i w obrzędach przekazania oraz dawać katechumenom przykład własnej odnowy w duchu pokuty, wiary i miłości. Szczególnie powinno im zależeć na odnowieniu obietnic chrztu w czasie Wigilii Paschalnej.

5) W okresie „mistagogii” winni uczestniczyć we Mszach dla neofitów, okazywać im miłość i pomoc, aby ci tym pełniej poczuli się członkami wspólnoty ochrzczonych.

42. Kandydatowi, który prosi o włączenie do grona katechumenów, w roli osoby poręczającej towarzyszy ktoś z wiernych, kobieta lub mężczyzna. Ma to być ktoś, kto go zna, pomaga mu i może świadczyć o jego obyczajach, wierze i pragnieniu. Może się zdarzyć, że ten poręczający chrześcijanin później w okresie oczyszczenia i oświecenia czy mistagogii nie będzie w stanie pełnić roli chrzestnego. Wówczas w tej funkcji winien go zastąpić ktoś inny.

⁴⁰ Por. KK 17.

⁴¹ Por. DA 6.

43. Chrzestny⁴², którego katechumen wybiera sobie ze względu na jego przykładne postępowanie, walory charakteru i przyjaźń, jako zaaprobowany przez kapłana delegat lokalnej wspólnoty chrześcijańskiej, towarzyszy kandydatowi w dniu wybrania, podczas przyjmowania sakramentów i w okresie mistagogii. Powinien on w serdeczny sposób ukazywać katechumenowi praktykę Ewangelii w życiu własnym i społecznym, pomagać mu w wątpliwościach i w niepokojach, dawać o nim świadectwo, a także czuwać nad wzrostem życia, które on otrzymał przez chrzest. Katechumen upatruje go sobie jeszcze przed „wybraniem”. Chrzestny wypełnia publicznie swoje zadanie od dnia „wybrania”, w którym wobec wspólnoty wypowiada świadectwo o katechumenie. Jego zadanie pozostaje nadal aktualne po chrzcie neofity, gdy ten potrzebuje jeszcze pomocy, by mógł wiernie dochować obietnic złożonych na chrzcie.

44. Biskup⁴³ zobowiązany jest osobiście lub przez delegata zorganizować duszpasterskie przygotowanie katechumenów, kierować nim i czuwać nad nim oraz dopuszczać kandydatów do wybrania i sakramentów. Wskazane jest, żeby w miarę możliwości biskup sam sprawował obrzęd wybrania podczas liturgii wielkopostnej, a w czasie Wigilii Paschalnej udzielał sakramentów wtajemniczenia przynajmniej tym, którzy ukończyli czternasty rok życia. Wreszcie biskup zgodnie ze swym duszpasterskim zadaniem udziela upoważnienia do sprawowania mniejszych egzorcyzmów katechetom, którzy są rzeczywiście godni i odpowiednio przygotowani⁴⁴.

45. Do zadań kapłanów, oprócz zwykłego posługiwania przy sprawowaniu sakramentów chrztu, bierzmowania i Eucharystii⁴⁵, należy także osobista duszpasterska troska o katechumenów⁴⁶, zwłaszcza o tych, którzy zdradzają pewne niezdecydowanie i niepokój. Kapłani są zobowiązani do zapewnienia im katechezy przy pomocy diakonów i katechetów. Wyrażają zgodę na wybór

⁴² Por. Wprowadzenie ogólne, nr 8.

⁴³ Por. tamże, nr 12.

⁴⁴ Por. nry 109-118 i 373.

⁴⁵ Por. Wprowadzenie ogólne, nry 13-15.

⁴⁶ Por. DK 6.

chrzestnego, chętnie wysłuchują i wspomagają chrzestnych. Podczas spełniania wszystkich obrzędów wtajemniczenia powinni czuć, aby te obrzędy odbywały się w sposób godny i z uwzględnieniem przyjętej adaptacji (por. nr 67).

46. Kapłan, który w razie nieobecności biskupa chrzci dorosłego lub dziecko w wieku katechetycznym, udziela również bierzmowania, jeżeli nie przewiduje się udzielenia tego sakramentu w innej porze (por. nr 56)⁴⁷.

Gdy do bierzmowania ma przystąpić większa liczba kandydatów, szafarz sakramentu może dobrać sobie kapłanów do pomocy w jego udzielaniu.

Jako współszafarzy bierzmowania można powołać kapłanów, którzy:

a) piastują w diecezji jakąś szczególną godność lub urząd, to znaczy są wikariuszami generalnymi, wikariuszami lub delegatami biskupa, wikariuszami okręgowymi lub regionalnymi, albo na polecenie biskupa z urzędu traktowani są na równi z tamtymi;

b) są proboszczami miejscowości, w których udziela się bierzmowania, lub miejscowości, do których bierzmowani należą, albo też kapłanami, którzy szczególnie wiele pracy włożyli w katechetyczne przygotowanie bierzmowanych⁴⁸.

47. Jeżeli są do dyspozycji diakoni, powinni służyć pomocą. Jeśli Konferencja Episkopatu ustanowiła stałych diakonów, powinna również zatroszczyć się o to, żeby było ich odpowiednio wielu dla przeprowadzenia katechumenatu według stopni i okresów wszędzie tam, gdzie wymagają tego potrzeby duszpasterskie⁴⁹.

48. Katecheci mają do spełnienia ważne zadanie dla postępu katechumenów i dla wzrostu wspólnoty. Powinni oni, jeżeli tylko jest to możliwe, czynnie uczestniczyć w obrzędach. W czasie katechezy niech zwrócą uwagę na to, aby ich nauczanie, dostosowane do poziomu katechumenów i uwzględniające bogactwo miejscowej

⁴⁷ Por. *Obrzędy bierzmowania*. Wstęp, nr 7b.

⁴⁸ Por. tamże, nr 8.

⁴⁹ Por. KK 26; DM 16.

tradycji, było wierne duchowi Ewangelii, aby wprowadzało w rozumienie symboliki liturgicznej i było dostosowane do przebiegu roku kościelnego. Otrzymaawszy upoważnienie biskupa, mogą nawet sprawować mniejsze egzorcyzmy (por. wyżej, nr 44) oraz udzielać błogosławieństw⁵⁰, zamieszczonych w Rytuale (nry 113-124).

III. CZAS I MIEJSCE WTAJEMNICZENIA

49. Duszpasterze winni sprawować obrzędy wtajemniczenia w taki sposób, aby udzielanie sakramentów odbyło się w Wigilię Paschalną, a obrzęd wybrania — w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu. Pozostałe zaś obrzędy należy rozłożyć, uwzględniając wyżej podane wskazania (nry 6-8, 14-40). Jednakże dla ważnych względów natury duszpasterskiej można przebieg wszystkich obrzędów ustalić inaczej, jak zresztą będzie o tym mowa niżej (nry 58-62).

A. Czas właściwy, czyli zwyczajny

50. Co do czasu sprawowania Obrzędu przyjęcia do katechumenatu należy zachować następujące zasady:

1) Nie należy tego czynić zbyt wcześnie. Trzeba zachować konieczny okres czasu, aby kandydaci, stosownie do swoich dyspozycji i warunków, mogli okazać gotowość przyjęcia zaczątków wiary i ujawnić pierwsze oznaki nawrócenia (por. wyżej, nr 20).

2) Tam, gdzie zwykle bywa większa liczba kandydatów, należy poczekać, aż utworzy się grupa dostatecznie duża dla przeprowadzenia katechezy i obrzędów liturgicznych.

3) Dobrze będzie wyznaczyć w ciągu roku dwa lub w miarę potrzeby trzy dni lub terminy bardziej wskazane dla zwyczajnego sprawowania obrzędów.

51. Obrzęd wybrania kandydatów do chrztu, czyli wpisania imienia, sprawuje się normalnie w pierwszą niedzielę Wielkiego Postu. Jeżeli jest to wskazane, można go nieco przyspieszyć lub nawet przełożyć na dzień powszedni.

⁵⁰ KL 79.

52. „Skrutynia” sprawuje się w 3., 4. i 5. niedzielę Wielkiego Postu, a w razie potrzeby w inne niedziele Wielkiego Postu lub nawet w dni powszednie bardziej stosowne. Należy sprawować trzy „skrutynia”. Jednakże ze względu na jakieś poważne przeszkody biskup może zwolnić od jednego lub w szczególnie niesprzyjających okolicznościach, nawet od dwóch. Jeżeli ze względu na brak czasu przyspiesza się obrzęd wybrania, wówczas wcześniej wyznacza się również pierwsze skrutynium. W tym przypadku jednak trzeba zwrócić uwagę, aby „okresu oczyszczenia i oświecenia” nie przedłużyć ponad osiem tygodni.

53. Obrzędy przekazania odbywane po skrutyniach od starożytności należą do okresu oczyszczenia i oświecenia, ale sprawuje się je w ciągu tygodnia. Symbol wiary przekazuje się w tygodniu po pierwszym skrutynium, a Modlitwę Pańską — po trzecim. Jeżeli jednak chodzi o podyktowane względami duszpasterskimi wzbogacenie liturgii okresu katechumenatu, można obrzędy przekazania przenieść i sprawować je w czasie katechumenatu w charakterze „obrzędów przechodzenia” (por. nry 103 i 125-126).

54. Jeżeli w Wielką Sobotę wybrani nie pracują (por. wyżej, nr 26) i odbywa się ich zgromadzenie, można na nim dokonać obrzędów, które stanowią bezpośrednie przygotowanie. Są to: oddanie Symbolu wiary, obrzęd „Effeta”, wybór imienia chrześcijańskiego, a nawet namaszczenie olejem katechumenów (por. nry 193-207).

55. Sakramenty wtajemniczenia dorosłych należy sprawować w Wigilię Paschalną (por. nry 8 i 49). Jeżeli liczba katechumenów jest dość znaczna, część ich może przyjąć sakramenty w noc Wigilii Paschalnej, pozostałym zaś można udzielić sakramentów w dniach Oktawy Wielkanocnej i to zarówno w kościołach parafialnych, jak i w świątyniach pomocniczych. W takim przypadku odprawia się Mszę z dnia albo Mszę obrzędową przy udzielaniu chrztu. Można użyć czytań z Wigilii Paschalnej.

56. W niektórych przypadkach udzielenie sakramentu bierzmowania można odłożyć na zakończenie okresu mistagogii, np. na Niedzielę Zesłania Ducha Świętego (por. nr 237).

57. W każdą niedzielę po pierwszej Niedzieli Wielkanocnej należy odprawiać tzw. „Msze dla neofitów”, na które należy zaprosić wspólnotę parafialną i nowo ochrzczonych razem z ich chrzestnymi (por. wyżej, nr 40).

B. Poza czasem właściwym

58. Zasadniczo obrzędy wtajemniczenia należy tak rozłożyć, aby sakramenty sprawowano w Wigilię Paschalną. Jednakże ze względu na nadzwyczajne okoliczności lub potrzeby duszpasterskie dopuszcza się sprawowanie obrzędu wybrania również poza Wielkim Postem. Zezwala się także na udzielenie samych sakramentów poza Wigilią albo poza dniem Wielkanocy. Także w zwykłych okolicznościach, ale tylko ze względu na poważną potrzebę duszpasterską, np. przy bardzo dużej liczbie kandydatów, wolno — poza normalnym przebiegiem obrzędów wtajemniczenia w Okresie Wielkiego Postu — wybrać inny czas, zwłaszcza Okres Wielkanocny, na udzielenie sakramentów wtajemniczenia. W takich przypadkach zmieniają się wprowadzić momenty włączenia w rok liturgiczny, ale struktura całego obrzędu, wraz z odpowiednimi odstępami czasu, pozostaje nie zmieniona. Akomodacji dokonuje się według następujących zasad.

59. Sakramenty wtajemniczenia, jeżeli tylko jest to możliwe, sprawuje się w niedzielę, wybierając, zależnie od okoliczności, albo Mszę z niedzieli, albo właściwą Mszę obrzędową (por. wyżej, nr 55).

60. Obrzęd przyjęcia do katechumenatu sprawuje się w odpowiednim czasie, jak powiedziano w nrze 50.

61. Obrzęd wybrania odbywa się około sześć tygodni przed sakramentami wtajemniczenia, tak aby było dosyć czasu na odbycie skrutyniów i obrzędów przekazania. Należy przestrzegać zasady, by sprawowanie obrzędu wybrania nie przypadło na uroczystość roku

liturgicznego. W obrzędzie używa się czytań wyznaczonych w Rytuale, natomiast formularz Mszy bierze się z niedzieli lub z Mszy obrzędowej.

62. „Skrutyniów” nie sprawuje się w uroczystości, lecz w niedziele lub nawet w dni powszednie, zachowując jednak przyjęte odstęp. Używa się czytań wyznaczonych w Rytuale. Formularz Mszy bierze się z dnia lub z Mszy obrzędowej.

C. Miejsca wtajemniczenia

63. Obrzędy, jak nakazuje Rytuał, powinny być sprawowane w miejscach odpowiednich. Należy uwzględnić specjalne warunki, istniejące w ośrodkach pomocniczych w krajach misyjnych.

IV. UPRAWNIENIA KONFERENCJI EPISKOPATU W ZAKRESIE ADAPTACJI RYTUAŁU RZYMSKIEGO

64. Oprócz adaptacji, które przewiduje Wprowadzenie ogólne (nry 30-33), Konferencje Episkopatu mogą poczynić inne zmiany w Obrzędach wtajemniczenia dorosłych.

65. Konferencje według własnego uznania mogą:

1) Określić sposób przyjmowania sympatyków chrześcijaństwa jeszcze przed rozpoczęciem katechumenatu, gdy wydaje się to pożyteczne (por. wyżej, nr 12).

2) W miejscach, gdzie nadal żywe są kultury pogańskie, włączyć w obrzęd przyjęcia do katechumenatu (nry 79-80) pierwszy egzorcyzm i pierwsze wyrzeczenie się złego ducha.

3) Ustalić, żeby znak krzyża był czyniony przed czołem, jeśli w niektórych krajach dotknięcie wydaje się czymś niestosownym (nr 83).

4) Tam, gdzie według praktyki religii niechrześcijańskich natchmiast nadaje się imię podlegającym inicjacji, ustalić, żeby nowe

imię nadawano kandydatom już w Obrzędzie przyjęcia do katechumenatu (nr 88).

5) Zgodnie z miejscowym obyczajem włączyć w ten obrzęd (nr 89), dodatkowe obrzędy wyrażające przyjęcie do wspólnoty.

6) Do okresu katechumenatu oprócz obrzędów normalnych (nry 106-124) włączyć „obrzędy przechodzenia”, a mianowicie wcześniej sprawowane obrzędy przekazania (nry 125-126), obrzęd „Effeta”, oddanie Symbolu wiary lub nawet namaszczenie olejem katechumenów (nry 127-129).

7) Nakazać opuszczenie namaszczenia katechumenów (nr 218) lub przeniesienie go do obrzędów bezpośredniego przygotowania (nry 206-207), albo jego zastosowanie w okresie katechumenatu jako „obrzędu przechodzenia” (nry 127-132).

8) Uzupełnić i wzbogacić formuły wyrzeczenia się złego ducha (por. nry 217 i 80).

V. UPRAWNIENIA BISKUPA W ZAKRESIE ADAPTACJI

66. W obrębie swojej diecezji biskup ma prawo:

1) Ustanowić instytucję katechumenatu i wydać przepisy dostosowane do potrzeb (por. nr 44).

2) Zależnie od okoliczności ustalić, czy i kiedy można sprawować obrzęd wtajemniczenia poza czasem właściwym (por. nr 58).

3) Dla poważnych przeszkód zwalniać od jednego albo w sytuacjach wyjątkowych, nawet od dwóch skrutyniów (por. nr 240).

4) Udzielać zezwolenia na częściowe lub całkowite stosowanie obrzędu uproszczonego (por. nr 240).

5) Pozwalać rzeczywiście godnym i odpowiednio przygotowanym katechetom na sprawowanie egzorcyzmów i udzielanie błogosławieństw (por. nry 44 i 47).

6) Przewodniczyć obrzędowi „wybrania” i osobiście lub przez delegata zatwierdzać dopuszczenie wybranych (por. nr 44).

7) Ustalić wiek chrzestnych zgodnie z prawem⁵¹ (por. Wprowadzenie ogólne, nr 10,2).

⁵¹ Por. KPK kan. 874 § 1,2.

VI. UPRAWNIENIA SZAFARZA W ZAKRESIE ADAPTACJI

67. Celebrans w pełni i rozumnie powinien korzystać z możliwości wyboru, jaką mu dają Wprowadzenie ogólne, nr 34 oraz przepisy zawarte w Rytuale. W wielu miejscach celowo nie określono dokładnie sposobu postępowania i brzmienia modlitwy albo też podano dwie możliwości, aby celebrans zgodnie ze swoim roztropnym pasterskim osądem mógł dostosować obrzęd do sytuacji kandydatów i uczestników. Największą swobodę pozostawiono w pouczeniach i prośbach, które stosownie do okoliczności można zawsze skracać lub zmieniać, albo nawet uzupełniać innymi wezwaniami, tak aby odpowiadały specjalnej sytuacji kandydatów (np. gdy przeżywają smutek lub radość, zależnie od wydarzeń rodzinnych) lub uczestników (np. smutkowi lub radości, które odczuwa wspólnie parafia albo szersza społeczność).

Celebrans dostosowuje również tekst czytań, zmieniając ich rodzaj i liczbę w zależności od każdorazowej sytuacji.